

**«Em sembla que aquell any ploive.
Records d'una festa major»
(Ecomuseu de les Valls d'Àneu.
Esterri d'Àneu, 8 de juliol — 15 de setembre
de 1995)**

Rosa Mas. Comissària

Aquesta exposició ha intentat presentar la festa major a partir de les aportacions dels diferents grups socials que la integren, tant pel que fa a l'organització com al seu consum. Se n'ha constatat l'evolució en el temps i sempre dins el marc cultural i social en què es troba immersa. Hem plantejat aquests dies com a protagonistes d'un teixit de relacions que s'establiran, i que perpetuaran i enfortiran els lligams necessaris de la vida col·lectiva per al futur.

El material de l'exposició forma part d'un estudi més ampli sobre la festa major a escala comarcal i és una mostra del que s'ha recollit fins ara.

Definirem la festa com a catalitzadora d'activitats preparatòries, lúdiques i festives, i per la simbologia, els signes... en definitiva, pel seu ambient. S'han intentat reflectir també les relacions d'integració, cohesió i agermanament, les aliances de parentiu, etc, que asseguruen, enforteixen i perpetuen la vida familiar i local. Són dies d'intensa fraternitat dels quals surten tractes econòmics, futurs matrimonis i pactes de tota mena. A la vegada s'hi il·limen diferències, que tornaran a sortir per llimar-se en anys successius.

L'expressió que ha donat títol a l'exposició l'hem sentida reiterades vegades en recordar amb persones pallareses les festes majors passades. Pot semblar-nos un fet sense importància, però el tema de la pluja ha estat sempre un element preocupant quan s'acosta

la festa major. Hi ha res més desgustat que una festa major passada per aigua? Expressions com «Aii, a veure si tindrem sort i farà bon temps!», «A veure si no plou aquest any per la festa major!» acostumem a sentir-les quan aquesta s'apropa. I per sort o per desgràcia algun any no ens escapem de la pluja.

Mireu si fastiguejava, que hi ha qui recorda que aquella festa major que van conèixer la padrina dels seus néts, *plou!* I és que són moltes les expectatives que s'hi posen perquè un raig d'aigua se les emporti.

L'exposició ha estat fruit del que la mateixa gent ha anat recordant i d'allò sobre el qual ha anat reflexionant, de les seves vivències i sentiments vers aquells dies de festa, que cada any són iguals i que cada any canvien. Per a nosaltres no hi ha res de més enriquidor que les converses i les reflexions que hem compartit amb els habitants de la vall d'Àneu i del Pallars Sobirà.

D'altra banda s'ha treballat amb la documentació de l'Arxiu Històric Comarcal des de 1664 fins avui, amb materials de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i amb materials inèdits de l'Obra del Cançoner Popular, així com de destacats folkloristes com Violant i Simorra, Joan Amades, Francesc Pujol, Enric Vigo, Vicenç Bosch, Aureli Campmany, Joan Lluís, Joan Rigall i Joan Bial.

Tot aquest material s'ha estructurat en cinc àmbits, quatre dels quals són protagonitzats per un grup social determinat,

i un cinquè on confluiran les activitats i expectatives dels anteriors.

Un primer àmbit dedicat a la comunitat ens presenta les inquietuds i il·lusions que mouen la preparació de la festa, així com les expectatives i les relacions socials que s'hi creen a l'entorn. Ens mostra com es viu la festa, sovint de forma contradictòria, des d'edats, sexes, classes socials o personalitats diferents. Mentre que per als infants seran uns dies de més llibertat, per als més grans seran uns dies de nostàlgia i d'evocació del seu temps.

El jovent portarà l'organització de la festa i es preocuparà per llogar una bona orquestra i els seus pares, amb mirada orgullosa, observaran la força emprendedora dels fills.

Les noies s'il·lusionaran amb el ball, mentre que les seves mares i padrines aniran de bòlit amb els àpats i mirant d'empolainar la casa per a parents i convidats.

Els joves de la Comissió muntaran infraestructures: els «fadrins», a missa i a ballar esquerranes. Els homes, al futbol

i les dones a jugar a bitlles. El botiguer, a la caixa i tancar tard, i el turista a fer el badoc i passejar.

I enmig d'aquest garbuix encara trobaran aquell a qui molesten la música, el soroll, el bullici, la calor, la canalla, els turistes... en definitiva l'alegria dels altres.

L'Església seria un segon element, protagonista dels actes religiosos. S'ha analitzat l'evolució del seu paper al llarg del temps en les relacions amb els altres grups socials i les institucions que intervenen a la festa. Es fa palès com el seu paper dins la festa ha anat perdent força. Institucions com el prioratge i el fadrinatge, a través dels quals l'Església canalitzava la seva influència social, avui han desaparegut o evolucionat cap a d'altres continguts.

El rol que tenia el prioratge avui ha estat substituït per un grup de mares i familiars dels fadrins actuals.

El fadrinatge actual té un nombre molt inferior de nois i el seu paper el podríem definir com exclusivament protocol·lari.

«La Lira Ateniense». Esterri d'Àneu, C. 1930. Fotografia: Jaume Gallart.

Tot i els canvis, encara avui l'Església continua tenint un caire alegre en aquests dies.

Uns hi van per motius estrictament religiosos, d'altres perquè és costum de festa major, mentre alguns fan l'acostumada tertúlia a la porta tot esperant que surtin els altres.

El tercer element, dedicat a la institució del fadrinatge, mostra aquest grup com a motor de la festa, responsable de l'organització i de les relacions de la comunitat i els músics amb les institucions civils i religioses.

Els fadrins tradicionalment s'han ocupat del lloguer dels músics i del seu allotjament. Per aquest motiu han organitzat sempre rifes, banderoles, entrades, programes, bar....

Una altra tasca que els ocupa és el muntatge de les infraestructures (escenaris, veles, etc.).

Altres comeses pròpies dels fadrins, avui desaparegudes, eren la cambra o comuna i les rondes i serenates a noies i autoritats.

El finançament era i és aportat per les activitats que organitzaven els fadrins i en part per l'aportació econòmica de l'Ajuntament.

El quart element integrador són els músics. Aquí s'ha tingut en compte el seu rol en el ball i en altres moments de la festa d'ahir i d'avui. Se centra també en els records d'antigues formacions musicals i dels seus elements, tant si es tracta d'orquestrats, com de músics en solitari.

L'acompanyament musical en les festes pallareses s'ha caracteritzat per la presència de dos tipus de formacions que han evolucionat paral·lelament. Grups de músics com la Lira Ateniense o Los Muchachos del Jazz han coexistit amb músics en solitari com Escultó, Agneta d'Estaron, Ferreres de València o Paulet d'Isabarre. Aquests dos models s'han complementat segons la disponibilitat econòmica o la importància de la festa.

El seu repertori anava lligat, l'una banda, als actes cívics i religiosos de la festa major, i de l'altra, a la música de ball que portava la moda europea o americana.

En tractar l'ofici de músic, s'han tingut en compte els aspectes de formació musical i les condicions laborals i socials al llarg del temps, sempre recolzades en les experiències dels mateixos protagonistes i dels seus familiars i amics.

En el cinquè i últim àmbit convergeixen els altres quatre elements integradors, de manera que es converteix en l'element central de la festa i el ball.

És aquí on es concentren i es fan realitat les il·lusions i les expectatives. On les relacions afectives es podran manifestar obertament en societat. I tot i que avui l'Esquerrana ha perdut aquest nivell de relació, s'ha convertit en un símbol de la identitat del poble. Aquesta tradició reproduceix i reviu el passat, enforteix en l'individu el sentiment de pertànyer a una comunitat.

Avui quan sentim a dir que «tot ha canviat» constatem una evolució que fa la festa dins el marc cultural i social en què està immersa. Actualment, el motiu principal de relació cara a cara ha deixat pas a l'expressió d'un símbol d'identitat, que per a molts no té importància en el seu origen, sinó en el fet que és pura i simplement festa.

Així doncs, no hem fet altra cosa que exposar conjuntament el que hem anat recollint engruna a engruna, i esperem que qui més en sàpiga, més hi digui.

Serveixi aquesta exposició i la publicació que n'ha fet Edicions El Mèdol de Tarragona, com a homenatge a les persones de la vall d'Àneu i del Pallars Sobirà que han compartit amb nosaltres les seves vivències, així com a les famílies i els amics que ho han fet possible i que resten en l'anonimat.

Jornades Iberoamericanes d'Etnomusicologia. II Trobada d'Etnomusicòlegs Iberoamericans (Barcelona, del 30 de juny al 2 de juliol de 1995)

Josep Martí i Pérez
*Departament de Musicologia
Institució Milà i Fontanals (CSIC. Barcelona)*

Amb la denominació de Jornades Iberoamericanes d'Etnomusicologia, es realitzà a Barcelona la II Trobada d'Etnomusicòlegs Iberoamericans que donaven continuïtat a unes primeres jornades de treball que tingueren lloc a Lisboa en el mes de març de 1994. La trobada, organitzada per la Secció d'Etnomusicologia del Departament de Musicologia de la Institució Milà i Fontanals (CSIC) i pel Consell Català de la Música, reuní un nodrit grup d'etnomusicòlegs americans i europeus amb el tema de discussió «Música i etnicitat: processos de globalització i diversificació».

Les Jornades Iberoamericanes d'Etnomusicologia s'articularen a través de tres blocs. El primer estava constituït per la participació del Grup Iberoamericà d'Etnomusicologia, grup creat el 1993 amb la finalitat de potenciar els contactes entre etnomusicòlegs iberoamericans i de la península Ibèrica. El segon bloc el formaven diversos etnomusicòlegs hispanoamericans convidats pel Consejo Iberoamericano de la Música; i el tercer, i per iniciativa del Consell Català de la Música, estava dedicat a la investigació local catalana representada per alguns dels seus principals exponents.

Les identitats col·lectives es forgen a través de l'ús que els grups fan de la cultura. La mú-

sica, doncs, no és tan sols un fidel exponent de l'etnicitat sinó que contribueix així mateix a la construcció de la identitat grupal. Aquest fou un aspecte central de la temàtica tractada a la trobada. Però entre les diverses qüestions plantejades mereix destacar-se, a més, la de les relacions existents entre les músiques ètnicitàries i els actuals processos de globalització que, si per una part constitueixen poderosos mitjans d'homogeneïtzació, per l'altra no inhibeixen, sinó tot el contrari, la formació i la perpetuació de signes identitaris. Modernització i etnicitat no són dos fenòmens contradictoris, tal com havien estat considerats per la sociologia en un principi, sinó que poden coexistir en perfecte règim de complementarietat. Hi ha la necessitat social de la diferència, i la música constitueix un valuós recurs expressiu per a aquesta necessitat.

Tots aquests aspectes es posaren clarament de manifest en bona part de les comunicacions presentades a la trobada: identitats narratives i música (P. Vila), representacions (en el sentit de Bourdieu) sobre la música brasilera en els mitjans de comunicació nord-americans (M.E. Lucas), música i etnicitat en el País Basc (G. Ibarretxe), cançó emblemàtica (J. Aiats), diverses comunicacions presentades sobre el tango, etc.